

non pervenit, sed solvens tali procuratori revocato liberatur. Concordat textus in l. I. *Sed ego*. ff. *Quod jussu*, cum similibus per dictam Glossam allegatis. Accedit ratio, quia alioquin multi possent decipi, si sola revocatio procuratori intimata sufficeret ad invaliditatem gestorum: præsertim, cum de legitimitate talis procuratoris jam semel aliis fides facta fuerit. Unde recurrunt rationes in præcedente conclusione adductæ.

166. *Revocatio procuratoris extrajudicialis an, et cui fieri debeat?* — Altera pars desumitur ex c. *Ex insinuatione*. 3. h. t. ubi ante factam alteri parti fidem, seu intimationem de mandato procuratorio, sufficit revocatio soli procuratori intimata ad invalidandum gesta illius. Nec obstat, quod ibi sit sermo de procuratore judiciali. Nam, quantum ad propositum, non est faciendum discrimen inter procuratorem ad lites, et ad negotia; ut inquit Abbas, loc. cit. n. 7. Utrobique siquidem militat eadem ratio; videlicet ut adversarius non decipiatur per legitimam ignorantiam: qualis impræsentiarum non interveniret, cum singulorum contrahere volentium intersit, cujuslibet procuratoris mandatum, ac potestatem prius diligenter inquirere et examinare, antequam cum ipso contrahat.

167. *Quid, si procurator inquisitus celet revocationem sui mandati.* — Quod si vero procurator inquisitus celet revocationem sui mandati, ipse obligabitur decepto, arg. l. *Et eleganter*. § penult. ff. *de Dolo*. et notat Glossa c. *Quamvis*. §. *Revocari*. h. t. in 6.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

1. *Ratio ordinis.* — Procuratori similis est syndicus. Quinimo nomen *Procuratoris* generaliter acceptum etiam syndicum sub se complectitur, arg. can. *Salvator*. § *Nomine*. 1. q. 3. et c. *Petitio*. 9. *de Procuratorib.* Ideoque viso de procuratore, recte nunc agitur de syndico. Porro.

2. *Syndicus, quid?* — *Syndicus* (quod est nomen græcum, et latine *Defensor* sonat) proprie dicitur ille, qui constituitur ab aliqua universitate seu collegio vel corpore, ad negotia ipsius pertractanda, ac præcipue ad causas illius et lites in judicio prosequendas.

Textus, et Glossa in cap. un. §. *Generaliter*, h. t.

3. *An, et quomodo differat a procuratore, et actore universitatis?* — Differt autem a procuratore syndicus, quo ille constituatur a privatis; syndicus autem ab aliqua universitate, collegio vel corpore. Abbas in cap. un. n. 2. h. t. Differt etiam syndicus ab œonomo, quod hic in administratione pecuniæ, aliorumque negotiorum extrajudicialium, ille vero in litibus prosequendis præcipue versetur. Differt insuper ab actore universitatis, quod actor ad certam causam tantum, syndicus vero ad omnes causas generaliter constituatur. Glossa in l. I. §. *Syndicum*. ff. *Quod cujusque universit. nomin.*

4. *An, et quomodo differat a procuratore, et actore universitatis?* — Nihilominus actorem et syndicum, inter se frequenter confundunt sacri canones et leges; ut notat Engel h. t. n. 2. Quin etiam Ecclesia non multam facit differentiam inter procuratorem et syndicum, ubi constat de potestate tradita; juxta Glossam in c. *Suscitata*. §. *Monasterium*. *De in integrum restitut.* Idque desumitur ex d. c. *Petitio, de Procurat.* ubi iidem, quos episcopus alio profecturus suos constituerat vicarios, modo procuratores, modo syndici et actores ipsius appellantur. Unde pleraque dicta in tit. præced. *de Procuratoribus*, etiam syndico applicari poterunt.

5. *Religiosi debent habere syndicum.* — Solummodo est notandum ex cap. un. h. t. quod, cum religiosi ob capitandam eo melius quietem spiritualem, et celestium benedictionum abundantiam, litibus forensibus merito sint submovendi; iidem debeant habere syndicum, qui generaliter causas monasterii agat et defendat, etiam (si oportuerit) constituto ipsi congruo salario. « Expedi enim pro parvo incommodo, » sive damno, quod incurrunt dando salarium syndico, « a strepitu causarum servos Dei esse quietos; » prout argumentatur pontifex ibidem.

6. *Saltem de honestate, licet non de necessitate. Monachus, abbate imperante, potest esse syndicus in rebus sui monasterii.* — Atque hoc procedit de honestate. Qua de causa quandoque etiam ab episcopo, et capitulo, debet syndicus constitui. Glossa in d. cap. un. §. *Generaliter*. et favet textus in can. *In loco*. 4. q. 4. Loquendo enim de necessitate, non possunt religiosi compelli ad constituendum syndicum extraneum: imo exigente sic monasterii utilitate, ut puta si monasterium sit

inops, aut si alium idoneum et fidelem virum acquirere nequeat, abbate imperante potest etiam monachus in causis sui monasterii syndicus constitui, arg. can. *Monachi*. 16. q. 1. et c. *Insuper*. 16. *de Testib.* et c. *Cum deputati*. 16. *de Judic.* ac notat Abbas in cit. cap. un. n. 4. et Layman ibid. n. 4. h. t.

TITULUS XL.

De iis, quæ vi metusve causa fiunt.

1. *Ratio continuationis rubricarum.* — Viso de illis, quæ sponte agimus in vel extra judicium, sequitur de his, quæ agimus coacti, et inviti; hoc est, vi metusve causa. Siquidem jura conveniens remedium provident adversus ea, quæ fiunt per metum; et appellatur « actio quod metus causa. » Hinc sit

§ I.

DE VI, AC REBUS PER VIOLENTIAM ABLATIS.

2. *Vis, quid?* — Quæritur I. Quid, et quotuplex sit vis? Resp. I. « Vis est majoris rei impetus, qui repelli non potest. » Ita habetur in l. II. ff. *De eo, quod metus causa gestum est*. Et sensus est: *Vis, seu coactio absoluta*, est impetus rei majoris (nam minor, quatenus minor vim inferre non potest) cui resisti nequit. Talis fit per violentam attractionem, vel in loco detentionem, ac hujusmodi: ut si quis invitatus trahatur Ecclesiam ad audiendam missam excommunicati; vel si Judæus, aut paganus suis vestibus invitatus exuatur, atque ad fontem portatus baptizetur, etc.

3. *Vis, seu coactis absoluta, excludit consensum, violentum quid?* — Quare vis, seu coactio absoluta, consensum prorsus excludit; cum absolute coactus « magis pati, quam agere convincatur, » ut dicitur in c. *Sacris*. 5. h. t. In eo enim, quod per vim agitur, voluntas interior nihil agit: unde et *violentum* definitur, non solum esse « illud, cujus principium est extra; » sed insuper additur, « nihil conferente vim passo. »

4. *Vis est multiplex, nimirum vis compulsiva.* — Resp. II. Vis est multiplex, ut notat Glossa in c. *Ad audientiam*. §. *Causa*. h. t. videlicet I. « Vis compulsiva, » per quam quis compellitur ad faciendum id, quod non

faceret, si esset penitus liber: et hæc inducit actionem « Quod metus causa. »

5. *Vis ablativa.* — II. « Vis ablativa, » quæ est rerum mobilium, easdem violenter cupiam rapiendo. Et ista inducit actionem « Vi honorum raptorum; » ut habetur § 1. *Instit. de Vi honor. raptor.* et alibi.

6. *Vis expulsiva.* — III. « Vis expulsiva, » quæ fit, quando quis ejicitur ex possessione sua. Et secundum istam inducitur interdictum « Unde vi: » estque solummodo rerum immobilium, vel quæ immobilibus coherent, l. I. ff. *de Vi et vi armata*, cum concordantiis.

7. *Vis turbativa.* — IV. « Vis turbativa, » per quam quis turbatur in possessione sua, eo quod alter se possidere contendat. Et hæc in rebus immobilibus inducit interdictum « Uti possidetis: » in rebus mobilibus autem interdictum « Utrobi; » de quibus extant proprii tituli in jure civili.

8. *Vis inquietativa, quid; quamque actionem pariant?* — V. « Vis inquietativa, » quæ non sinit alterum re sua quiete uti, puta arare, seu aliquid facere; vel quando alter vult quid ædificare, aut jam ædificavit invito domino in alieno solo. Et hujusmodi vis inducit interdictum « Quod vi aut clam; » de quo pariter extat proprius titulus in jure civili.

9. *Vis publica, et privata, quid?* — Tacetur « Vis publica, » quæ fit cum armis: et « Vis privata, » quæ fit sine armis. Nam et de his extant proprii tituli in jure civili, et fusius tractant juris civilis interpretes.

10. *Gesta per vim, seu coactionem absolutam, ipso jure sunt irrita.* — Quæritur II. An gesta per vim valeant? Resp. I. Ea, quæ per vim seu coactionem absolutam gesta sunt, ipso jure irrita existunt. Ita divus Thomas I. 2. q. 6. art. 5. Pirhing h. t. n. 7. et alii. Ratio est, quia deest voluntarium, et consensus, qui pertinet ad substantiam cujuslibet contractus, seu actus humani; nam vi absoluta coactus « magis pati, quam agere convincitur, » ut jam dictum c. *Sacris*. 5. h. t.

11. *Solvitur instantia. Vis, seu coactio est duplex, absoluta et conditionalis.* — Dices: in c. *Abbas*. § fin. h. t. vis æquiparatur metui, illis verbis: « Quæ metu vel vi fiunt, de jure debent in irritum revocari: » juncto c. *Ad audientiam*. h. t. et l. I. ff. eod. Ergo, sicuti gesta ex metu non sunt ipso jure nulla, sed primum rescindenda per sententiam judicis, ut infra n. 30. dicitur; ita et gesta per vim. Resp. neg. consequent. loquendo de vi seu coactione absoluta, de qua procedit conclusio.

Nam, ut Fagnanus in c. *Sacris*, n. 2 et seqq. h. t. recte notat, « Vis, seu coactio » duplex est; una « absoluta, » seu præcisa, quæ importat majoris rei impetum, cui resisti non potest, sicque consensum prorsus excludit; et de hac loquitur præsens conclusio. Altera est « Vis, seu coactio conditionalis, » atque alias dicitur « Vis compulsiva: » et hæc idem est, quod metus, ut notat Glossa 1. in l. *Nihil consensui*. ff. de *Reg. jur.* neque prorsus excludit voluntarium, licet illud extenuet; de qua procedunt jura in objectione citata.

12. *Si quis in bonis fortuna vim sibi illatam conqueratur, tenetur hanc legitime probare, nec sufficit solum ejus juramentum.* — Quæritur III. Quid agendum, si cuipiam in bonis fortunæ aliquid per vim ablatum fuerit? Resp. I. Si quis in bonis fortunæ vim sibi illatam conqueratur, allegans, per violentiam eandem esse ablata, tenetur ante omnia vim sibi factam legitime probare, neque sufficit solum juramentum ipsius de vi sibi illata. Ita communis; atque desumitur ex cap. ult. h. t. juncta Glossa *ŷ. Per testes*. et l. *Si quando*. C. *Unde vi*. Ubi ad vim probandam requiritur, quod de illata violentia vel constet per testes, vel aliunde ipsa sit in judicio patefacta; hoc est, liquido probata. Delicta enim debent liquido probari, hoc est, idoneis testibus, vel apertissimis documentis, et læxe clarioribus, L. ult. C. de *Probationib.*

13. *Probata tamen violentia sufficit juramentum damnum passi super rebus amissis.* — Resp. II. Quod si quis jam legitime in judicio probaverit, violentiam sibi factam, nec tamen singula ablata liquido probare valeat; eo quod difficile sit probare, singula utensilia, et alia minuta, ab hoc sibi ablata fuisse: tunc judex inspecta persona, et negotii qualitate, debet damnum illatum taxare, et postea damnum passo juramentum super rebus amissis, earumque valore deferre, stabiturque ejus juramento usque ad quantitatem taxatam. Ita habetur expressum in cap. ult. h. t. et l. *Si quando*. 9. C. *Unde vi*.

14. *Et cur istud in jure specialiter ita statutum fuerit?* — Nec obstat, quod alioquin juramentum non sit deferendum parti, nisi adsit semiplena probatio; puta, quia habet unum testem pro se, ut cap. ult. de *Jurejurand.* et l. *In bonæ*. C. de *Rebus creditis*. Resp. enim istud in jure specialiter ita esse statutum, tum ob difficultatem probandi singula utensilia; tum in favorem spoliati, et in

odium violenti spoliatoris; tum etiam, quia probato semel spolio sibi illato, actor habet optimam præsumptionem pro se, sicque statur ejus juramento; ut notat Glossa magna cit. cap. ult. h. t.

15. *Juramentum illud, qualiter sit præstandum?* — Cæterum, priusquam judex condemnet violentum spoliatorem ad restituendas res ablatas, debet prius auditu læso, ejusque inspecta persona (considerando videlicet, an fuerit dives, nec ne, et an verisimile sit, quod in eo loco tot res tenuerit, quod præterdit) damnum illatum taxare; ut dicitur in conclusione. Quo facto judex defert juramentum actori læso, ut nimirum juret, tantum et non minus sibi ablatum fuisse, quam taxatum est: et postea primum juxta quantitatem ita taxatam, et juratam, condemnabit violentum spoliatorem. Pirhing h. t. n. 9.

§ II.

DE METU, ET VARIIS IPSUM CONCERNENTIBUS

16. *Metus, quid?* — Quæritur I. Quid, et quotuplex sit metus, et an causet involuntarium? Resp. I. « Metus est instantis periculi, vel futuri causa, mentis trepidatio; » ut loquitur textus in l. I. ff. de *eo quod metus causa*, etc. Et fit, quando quis propter instans, vel futurum periculum, aliquid agit, quod alioquin sponte non ageret: veluti, si ex morbo timens mortem, patiatur ad eam evitandam alicujus membri abscissionem, vel si ex metu mutilationis incurrendæ, det adversario suo pecuniam; aut si quis tempore naufragii projiciat merces in mare, vel ad effugiendum quodcumque periculum aliquid aliud faciat, quod alias non faceret, nulla tamen coactione absoluta interveniente.

17. *Dividitur in gravem, et levem.* — Resp. II. Metus ut sic recte dividitur in gravem et levem. Ita communis; atque inter alia desumitur ex c. *Cum dilectus*. 6. h. t. et l. *Metum autem*. ff. eod. ubi utrumque membrum paucis verbis exprimendo, dicitur: « Metum autem non vani hominis, sed qui merito et in hominem constantissimum cadat. »

18. *Metus gravis, seu cadens in virum constantem, quis?* — Resp. III. « Metus gravis » (qui et « Metus cadens in constantem virum » appellatur) est ille, quem vir constans, et fortis, prudenter et rationabiliter concipit. Ita in re communis; et patet ex citata l. *Me-*

§ II. DE METU, ET VARIIS IPSUM CONCERNENTIBUS.

443

um autem. et c. *Ad audientiam*, 4, h. t. ubi metus gravis censetur ille, « qui potuerit et debuerit cadere in virum constantem. »

19. *Ad hunc quæ requirantur conditiones?* — Atque ad hujusmodi metum gravem, ut notat Doctor subtilis in 4, dist. 29, quæst. un. duæ potissimum requiruntur conditiones. Prima est, quod malum, de quo timetur, sit grave in se, et non solum in vana æstimatione metuentis: ut est metus mortis, et similibus, de quibus n. seqq. Secunda conditio, ad metum gravem requisita est, quod ejusmodi grave malum certo immineat: hoc est, ut non levi æstimatione, sed certitudinaliter, saltem certitudine morali, seu sufficiente in actibus humanis, judicetur eventurum. Quod si alterutra harum conditionum deficiat, censebitur « metus levis, » prout desumitur ex c. *Cum dilectus*, 6, h. t. cum similibus. Fatendum tamen, quod Sperellus, decis. 79, *Fori ecclesiast.* n. 43, citans Rotam in Venetiæ matrimoniiis, 29 novembr. 1604, coram Penia, et Sanchez, lib. IV. de *Matrim.* disp. 1, n. 12 et seqq. ad metum gravem tres alias requirant conditiones, nimirum: tertia, ut metum incutiens, potens sit minas exequi: quarta, ut solitus fuerit, minas executioni mandare: quinta, ut is, qui timet, non possit alia ratione occurrere malo illi, quod timetur. Verum hæc tres posteriores conditiones commode reducuntur ad secundam, utpote quam dumtaxat declarant: nemo enim potest prudenter æstimare malum certitudinaliter eventurum, quando scit minitantem illud aut inferre non posse, aut non solere; aut scit alia ratione se posse malum illud absque incommodo evitare: prout observat idem Sperellus cit. n. 43, post Coninck, de *Sacramentis*, tit. de *Matrimonio metu contracto*, disp. 28, dub. 2, n. 23.

20. *Gravia mala, sufficientia ad inducendum metum gravem, qualia?* — Cæterum inter gravia mala, quæ sufficiunt ad inducendum metum gravem, seu cadentem in virum constantem, ut exinde possit sequi actio « Quod metus causa » (nam quod « pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurere, » certum est, atque decisum in c. *Sacris*, 5, h. t. eo quod peccatum sit omnium malorum gravissimum, propter offensam Dei, utpote infiniti boni, quam continet.) Inter gravia, inquam, illa mala, connumeratur timor mortis, cap. 1, h. t. et l. *Continet*, ff. eod. Deinde cruciatus corporis, intellige gravis, ut puta mutilationis, carceris, aut verberum

terror, cit. c. *Cum dilectus*, 6, h. t. et d. l. *Continet*, cum similibus. Item metus servitutis, l. *Ego puto*, ff. eod. Item metus stupri inferendi, l. *Isti quidem*, ff. eod. et metus amissionis patrimonii, vel confiscationis bonorum, c. *Abbas*, 2, h. t. et can. *Presbyteros*, dist. 50. Sicut et gravis metus regis, c. *Ad audientiam*, 4, h. t. vel alicujus potentis, L. ult. C. eod. et hujusmodi.

21. *Unde horum gravitas desumenda?* — Recte tamen notat Glossa in cit. c. *Cum dilectus*, *ŷ. Metum mortis*, h. t. arbitrio judicis esse relinquendum, quando potentia hominis, puta regis, aut alterius potentis, sit justa causa metus. Siquidem gravitas illius mali, ex quo inducitur metus gravis, seu cadens in constantem virum, attendi debet ex natura mali in se, non autem ex vana et non fundata æstimatione patientis, seu metuentis; utpote qui posset alioquin levissimum malum, tanquam grave apprehendere.

22. *Metus justus, quis?* — Porro metum gravem, seu cadentem in constantem virum, alio nomine doctores appellant *metum justum*. Intellige, justum, id est, sufficientem: vel justum, quantum ad se; licet injustum, quantum ad inferentem: ut explicat Glossa 1, in l. *Metus autem*, ff. *Ex quibus causis majores*, etc. Et talis metus justus censetur ille, per quem aliquis eligit minus malum ad evitandum majus malum; prout desumitur ex l. *Metum*, 5, ff. h. t. ibi: « Metum accipiendum Labeo ait, non quemlibet timorem, sed majoris mali. »

23. *Non causat involuntarium simpliciter, sed tantum secundum quid.* — Resp. IV. Metus etiam gravis non causat involuntarium simpliciter, sed tantum secundum quid; ac proinde id, quod metu fit, est simpliciter et absolute voluntarium, involuntarium autem tantum secundum quid. Ita communis tum theologorum, tum canonistarum. Idque inter alia desumitur ex c. *Sacris*, 5, h. t. ubi dicitur, quod quidem « metus attenuet culpam, tamen non eam prorsus excludat. » Extenuat enim, propter involuntarium secundum quid: non tamen prorsus excludit, propter voluntarium simpliciter. Unde illud vulgatum: « Coacta voluntas, est voluntas, » arg. can. *Merito*, 15, q. 1, et amplius declarat Glossa ibid. *ŷ. Vult*. Nam, si quis metu mortis compellitur idolis sacrificare, licet contra voluntatem suam id facere dicatur, eo quod non per se ipsum appetendo sacrificet: adhuc tamen simpliciter vult facere seu sacrificare;